

ภาวะผู้นำทางจิตวิญญาณของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล* Spiritual Leadership of School Administrators in the Digital Age

จันทร์ชัย โชติตันติกรสกุล, ปณิธาน Wannawan, เกษกนก Wannawan, เพ็ญภา ภูผายาง

และเพ็ญภา สุขเสริม,

Khanchai Chottantitarasagul, Panithan Wannawan, Kethanok Wannawan,

Piangkhae Poopayang and Pennapha Sukserm

มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ

Chaiyaphum Rajabhat University, Thailand

Corresponding Author, E-mail: 2518khanchai@gmail.com

บทคัดย่อ

ในการจัดการศึกษาของไทยมีวิวัฒนาการมาโดยตลอด อาจจะเป็นเพราะมีปัจจัยทั้งภายในและภายนอกทำให้สังคมเกิดการเปลี่ยนแปลงส่งผลให้การศึกษาไทยต้องปรับตัวให้ทันสมัยรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง เพื่อให้เกิดการพัฒนาให้ทัดเทียมกับ นานาอารยประเทศ ดังนั้นภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณที่สามารถสร้างความน่าเชื่อถือ ศรัทธา มีวิสัยทัศน์ สร้างแรงจูงใจ กระตุ้นจิตสำนึก และให้ความสำคัญกับผลการปฏิบัติงานโดยการพัฒนาศักยภาพขององค์กรในเชิงบวกจึงเป็นกระบวนการที่ใหม่ที่จะสามารถส่งเสริม สนับสนุนให้องค์กรบรรลุผลตามวัตถุประสงค์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และจะส่งผลต่อการขับเคลื่อนคุณภาพการศึกษาไทย

ภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล เป็นยุคแห่งการนำเทคโนโลยีของโลกสมัยใหม่ที่เต็มไปด้วยความเร็วของการเปลี่ยนแปลง มาประกอบกับคุณลักษณะที่ดี ความรู้ ความสามารถ ทักษะ สมรรถนะ คุณธรรมจริยธรรมในการบริหารงาน เพื่อมุ่งไปสู่การพัฒนาศักยภาพ คุณภาพ ประสิทธิภาพสูงสุดของการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ผู้บริหารในยุคศตวรรษที่ 21 จึงต้องให้ความสำคัญกับการบริหารที่สามารถนำพาองค์กรให้บรรลุเป้าประสงค์ สำเร็จตามเป้าหมายหรือวิสัยทัศน์ที่กำหนดไว้ อย่างมีประสิทธิภาพ เพิ่มสมรรถนะในการพัฒนาคนให้มีขีดความสามารถเกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน การสร้างภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณของสถานศึกษาจึงเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งในยุคดิจิทัล ที่จะสามารถนำพาบุคลากรในสถานศึกษาให้เกิดความรัก ความไว้วางใจ เกิดความร่วมมือในการส่งเสริมการเรียนรู้ร่วมกัน เกิดความทุ่มเททั้ง

*ได้รับบทความ: 26 มีนาคม 2566; แก้ไขบทความ: 6 กรกฎาคม 2566; ตอรับตีพิมพ์: 24 พฤศจิกายน 2566

Received: March 26, 2023; Revised: July 6, 2023; Accepted: November 24, 2023

ร่างกายแรงใจให้การดำเนินการต่างๆ เพื่อบรรลุผลตามเป้าหมาย กลยุทธ์ วิสัยทัศน์ อันเป็นประโยชน์ต่อสถานศึกษา สังคมและประเทศชาติต่อไป

คำสำคัญ: ภาวะผู้นำทางจิตวิญญาณ; ผู้บริหารสถานศึกษายุคดิจิทัล

Abstract

Thai education management has always been evolving. It may be due to the internal and external factors causing society to change. As a result, Thai education must be adapted to modernization and keep pace with changes to achieve development that is on par with other civilized countries. Therefore, spiritual leadership that can build credibility, faith, vision, and motivation, raise awareness, and value performance by developing positive organizational potential is a new paradigm that can be promoted and supported in the organization to achieve its objectives effectively. Thus, it influences to drive Thai education quality.

Spiritual Leadership of School Administrators in the Digital Age is the era of applying the technology of the modern world that is full of the speed of change together with good attributes, knowledge, ability, skills, competencies, morality, and ethics in the administration in order to move towards to the potential development, quality, and the highest efficiency of the changes that occur. The 21st century School administrators must therefore focus on the administration that can lead the organization to its objectives, achieve the goals or vision set with quality and also increase the competency in developing humans to have the capability for sustainable development. Building spiritual leadership in schools is very important in the digital age because it helps school personnel to love, trust, and cooperate in enhancing knowledge together. Dedicating energy to various operations to achieve the goals, strategies, and visions that benefit the school, society, and nation.

Keywords: Spiritual Leadership; School Administrators in the Digital Age

1. บทนำ

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 หมวดที่ 1 มาตรา 6 กล่าวว่าการจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่

สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข (กระทรวงศึกษาธิการ, 2544) อีกทั้งการกำหนด

เป้าหมายและแนวทางการพัฒนาในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566-2570) โดยหนึ่งในเป้าหมายที่กำหนดไว้คือ คนไทยมีคุณลักษณะเป็นคนไทยที่สมบูรณ์ มีวินัย มีทัศนคติและพฤติกรรมตามบรรทัดฐานที่ดีของสังคม มีความเป็นพลเมืองที่ตื่นรู้ มีความสามารถในการปรับตัวได้อย่างรู้เท่าทันสถานการณ์มีความรับผิดชอบและทำประโยชน์ต่อส่วนรวม มีสุขภาพกายและใจที่ดีมีความเจริญงอกงามทางจิตวิญญาณ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2565) ผู้บริหารสถานศึกษาจึงเป็นกลไกสำคัญและเป็นตัวแปรสำคัญในด้านการจัดการศึกษาให้มีคุณภาพและมีอิทธิพลสูงสุดต่อคุณภาพของผลลัพธ์ที่เกิดขึ้น ดังนั้น ผู้บริหารสถานศึกษา ต้องมีคุณลักษณะโดดเด่นเหมาะสม มีความรู้เชิงทฤษฎี ทักษะ บทบาทหน้าที่ คุณธรรมและประสบการณ์ทางการบริหารการศึกษายุคใหม่ เพื่อนำพาสถานศึกษาให้ประสบผลสำเร็จ สามารถตอบสนองต่อการแข่งขัน และทันสมัย เหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลงของโลก (รัตติกรณ์ จงวิศาล, 2556)

ภาวะผู้นำทางจิตวิญญาณของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัลจึงเป็นกระบวนทัศน์ใหม่ที่สามารถนำไปสู่การนำสมาชิกในองค์กรให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในพฤติกรรมในเจตคติ การสร้างแรงบันดาลใจ สร้างความผูกพันของสมาชิกให้มีต่อองค์กร มีความรัก ความสามัคคี การทำงานเป็นทีม ตลอดจนความร่วมมือกันที่จะส่งเสริม สนับสนุนให้เกิดการบรรลุผลตามเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งจะส่งผลต่อการขับเคลื่อนคุณภาพการศึกษาไทย

2. ภาวะผู้นำ

ความหมายของภาวะผู้นำ ผู้นำหรือผู้บริหารที่จะประสบผลสำเร็จหรือผู้บังคับบัญชาที่ดี คือผู้ที่สามารถใช้ความเป็นผู้นำหรือภาวะผู้นำในการบริหารงาน โดยสามารถปรับสภาวะแวดล้อมเพื่อให้ผู้ใต้บังคับบัญชาหรือผู้ร่วมงานมีจิตใจร่วมกันปฏิบัติงานให้เกิดประโยชน์ต่อการปฏิบัติงานให้มากที่สุด ส่วนผู้บริหารมีภาวะผู้นำได้จากความเชื่อมั่นและไว้วางใจในตัวผู้บังคับบัญชา การให้ความสนับสนุนเกื้อกูลจากผู้ใต้บังคับบัญชา การให้อิสระในการปฏิบัติงานและการรับฟังความคิดเห็นจากผู้ใต้บังคับบัญชา หากพิจารณาแนวคิดเกี่ยวกับภาวะผู้นำในยุคปัจจุบัน อาทิ ภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ภาวะผู้นำเชิงবারมี ภาวะผู้นำเชิงวัฒนธรรม จะพบว่าแนวคิดที่สอดคล้องกันคือผู้นำต้องมีวิสัยทัศน์ที่แหลมคม เป็นวิสัยทัศน์ที่ในอนาคต มีการเจริญเติบโต ภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณ จึงเป็นที่นิยมกันมากในสังคมปัจจุบัน เพราะมีความละเอียดอ่อน ไม่น้อยไปกว่าเรื่องทางศาสนา เป็นภาวะผู้นำที่มีประสิทธิภาพในสถานศึกษา จึงเป็นที่สามารถจัดการศึกษาสู่ความเป็นเลิศในยุคดิจิทัลอันเป็นการเสริมสร้างประสิทธิภาพ ซึ่งเน้นเรื่องการใช้เทคโนโลยีมาประกอบกับนโยบาย หลักการ และคุณธรรม ความเข้มแข็ง ข้อผูกพันเชิงลึกของคนในองค์กร สอดคล้องกับแนวคิดของนักวิชาการหลายๆ ท่านดังนี้

นพพล ศุภวิทยาเจริญกุล (2560, หน้า 12) ได้ให้ความหมายของภาวะผู้นำ หมายถึง การที่ผู้นำใช้อิทธิพลเหนือบุคคลอื่นในสถานศึกษาดำเนินงานให้บรรลุตามเป้าหมายและวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ให้

เป็นไปตามนโยบายโดยใช้กำลังกาย กำลังใจ กำลังความคิด กระตุ้น ชี้นำ ผลักดัน ให้บุคคลมีความเต็มใจปฏิบัติหน้าที่ตามคำสั่งตลอดจนทำให้ผู้ร่วมงานมีขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงาน ผสานความขัดแย้งในองค์กรของตน

เพ็ญญา ศรีแปลก (2563, หน้า 17) กล่าวถึง ภาวะผู้นำว่ามีความจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับผู้บริหารทุกระดับในการบริหาร ผู้บริหารทางการศึกษาหรือผู้บริหารสถานศึกษา ที่ประสบความสำเร็จในการบริหารสถานศึกษา ในยุคของการแข่งขันจำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้นำต้องมีคุณลักษณะที่มีความสามารถริเริ่ม สร้างสรรค์ รับฟังความคิดเห็น เป็นผู้นำทางการเปลี่ยนแปลงพัฒนาบุคลากรและพัฒนาตนเองเพื่อให้องค์กรบรรลุเป้าหมาย

ณัฐธิดา พรพทุมชัยกิจ (2564, หน้า 50-64) ได้ให้ความหมายว่า ภาวะผู้นำ คือ ผู้นำที่แสดงบทบาทหน้าที่สำคัญหลายประการ ทั้งหน้าที่ต่อตนเองต่อผู้ใต้บังคับบัญชาหรือต่อหน่วยงาน ทั้งยังต้องมีบทบาทเป็นนักวางแผนหรือนโยบาย เป็นผู้ประสานงาน เป็นที่ปรึกษา เป็นผู้บริหารทรัพยากรเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง โดยจูงใจผู้ใต้บังคับบัญชาให้ปฏิบัติงานอย่างเต็มใจและเต็มความสามารถเพื่อให้องค์กรบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้

หยาดทิพย์ ชีซอง (2564, หน้า 165-175) ได้ให้ความหมายว่า ภาวะผู้นำ คือ ความสามารถของบุคคลในการใช้กระบวนการต่างๆ เพื่อก่อให้เกิดความร่วมมือขององค์กร สามารถกระตุ้นและจูงใจให้ผู้อื่นคล้อยตาม เกิดแรงบันดาลใจอย่างมี

เหตุผลเห็นด้วยกับเป้าหมายขององค์กร และผู้ตามพยายามหาหนทางลงมือปฏิบัติ เพื่อให้ประสบผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์

Likert (1961, p. 273) ได้ให้ความหมายของภาวะผู้นำ หมายถึง กระบวนการที่ผู้นำจะต้องเข้าไปเกี่ยวข้องกับความคาดหวัง ค่านิยม และความสามารถในการติดต่อพบปะเจรจาของบุคคลที่จะต้องเข้าไปเกี่ยวข้องด้วย ดังนั้นเพื่อที่จะก่อให้เกิดประสิทธิภาพในการทำงานผู้นำจะต้องแสดงออก ซึ่งพฤติกรรมที่จะทำให้ผู้ใต้บังคับบัญชาอย่างว่า สนับสนุนในความสามารถของเขา

O'Leary (2002, p. 514) ได้ให้ความหมายของภาวะผู้นำ หมายถึง ความสามารถในการชักจูงผู้อื่นให้ทำตามในสิ่งที่ตนเองต้องการได้

Draft (2005, p. 5) ได้ให้ความหมายของภาวะผู้นำ หมายถึง ความสัมพันธ์ที่มีอิทธิพลระหว่างผู้นำ (Leaders) และผู้ตาม (Followers) ที่มีความตั้งใจต่อการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญและการเปลี่ยนแปลงนั้นสะท้อนจุดมุ่งหมายที่มีร่วมกันระหว่างผู้นำและผู้ตาม

จากการที่นักวิชาการและนักวิจัยได้ให้ความหมายเกี่ยวกับภาวะผู้นำไว้ข้างต้น จึงสรุปได้ว่า ภาวะผู้นำหมายถึง การกระทำ พฤติกรรม หรือความสามารถของผู้นำที่แสดงบทบาทออกมาเพื่อจูงใจโน้มน้าวใจ หรือมีอิทธิพลต่อผู้ใต้บังคับบัญชาให้ปฏิบัติงานต่างๆ ด้วยความเต็มใจเต็มศักยภาพ และมั่นใจพร้อมที่จะให้ความร่วมมือในการปฏิบัติงานให้บรรลุเป้าหมายขององค์กรที่กำหนดไว้

3. ภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณ

การให้ความหมายของจิตวิญญาณมีอย่างหลากหลายตามมุมมองและทรรศนะ ยกตัวอย่างเช่น ในทางศาสนา “จิตวิญญาณ” แยกออกเป็นสองส่วน ส่วนแรก จิต หรือ Soul หมายถึง การเป็นมนุษย์ (Human Being) ส่วน วิญญาณ หรือ Spirit หมายถึง การรับรู้ที่เกี่ยวกับพระเจ้าในรูปแบบของสิ่งศักดิ์สิทธิ์ซึ่งเกี่ยวข้องกับสิ่งๆ ที่เข้ามาช่วยในยามที่มนุษย์ประสบความยากลำบาก ส่วนในพระพุทธศาสนาให้ความหมายของคำว่า จิต หมายถึง จิตใจ วิญญาณ และมโน ส่วนคำว่า วิญญาณ หมายถึง วิญญาณในชั้น 5 ที่ก่อเกิดจากตา กับ รูป ประจวบกันเกิดความรู้ คือ เห็นรูปขึ้น ก็เรียกว่า จักขุวิญญาณ รู้ทางตา ส่วนความหมายทางวิชาการ หมายถึง มิติหรือภาวะของการมีจิตใจสูงเป็นจิตที่เห็นแก่ตัวน้อย นอกจากนี้ “จิตวิญญาณ” ยังอาจหมายถึง ประสบการณ์ที่ซับซ้อนของมนุษย์ประกอบด้วย 3 ด้าน คือ ด้านสติปัญญา (Cognitive) ด้านประสบการณ์และอารมณ์ (Experience and Emotion) และด้านพฤติกรรม (Behavior) ได้แก่ สิ่งที่บุคคลแสดงออกมาจากความเชื่อทางจิตวิญญาณของแต่ละคน ในสภาวะการรับรู้ด้านดี เชิงบวก สูงส่ง ที่อยู่ภายในจิตใจของมนุษย์ โดยจะแสดงออกมาในด้านการใช้สติปัญญา ประสบการณ์ อารมณ์ และการกระทำเพื่อให้บรรลุผลสำเร็จ ตามที่ตั้งเป้าหมายไว้ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของนักวิชาการหลายๆ ท่านดังนี้

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมมจิตโต) (2549, หน้า 38-39) ได้ให้ความหมายของภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณโดยยึดหลักของธรรมะว่า

เป็นผู้นำ ที่ยึดหลักสัจธรรม มีสัมมาทิฐิเป็นผู้ปฏิบัติชอบดำรงตนอยู่ในศีลธรรมทำโลกนี้และโลกหน้าให้แจ้งชัดด้วยปัญญาอันยิ่งด้วยตนเองแล้วสอนผู้อื่นให้รู้ตาม ใช้สติปัญญาในการจัดการส่วนรวม

พงศ์เทพ สุธีรภูมิ (2552) ได้กล่าวถึงสถานการณ์ของสังคมไทยที่เกี่ยวข้องกับสภาวะทางจิตวิญญาณ ในประเด็นที่ว่า จิตวิญญาณของคนและสังคมอยู่ในระดับวิกฤตมากและมากขึ้น ทุกขณะผู้คนจำนวนมากไม่เข้าใจสาระสำคัญของการมีชีวิต บุคคลเหล่านั้นกำลังหลงทางอยู่กับวัฒนธรรมของวัตถุเป็นทาสของการบริโภคเป็นทาสของการตลาดอย่างแท้จริง วิถีชีวิตแบบนี้จะนำไปสู่ความโลภ โกรธ หลงความเห็นแก่ตัว ความขัดแย้ง สังคมจึงต้องการสภาวะทางจิตวิญญาณของคนอันจะเป็นรากฐานที่ทำให้สังคมเกิดสภาวะในที่สุด ส่วนเรื่องภาวะผู้นำ เชิงจิตวิญญาณเป็นหนึ่งในภาวะผู้นำแนวใหม่หรือภาวะผู้นำร่วมสมัยที่มุ่งความสำคัญ ในเรื่องการเห็นคุณค่าที่แท้จริงและศักยภาพของความเป็นมนุษย์ซึ่งปัจจุบัน มีหนังสือและบทความที่เขียนเกี่ยวกับภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณมากขึ้นและยังสะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณทั้งในแวดวงของนักวิชาการแพทย์และนักการศึกษา เนื่องจากเป็นสิ่งที่แต่ละบุคคลหรือองค์กรได้ค้นหาหนทางที่จะเชื่อมโยงชีวิตการทำงานกับความเข้าใจในมิติจิตวิญญาณ

พัชนี สมกำลัง และยุทธชัย ไชยสิทธิ์ (2555, หน้า 16-25) ได้ร่วมกันนิยามภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณไว้ว่า เป็นลักษณะของบุคคลที่ดำเนินชีวิตอยู่บนพื้นฐานความเชื่อ ความศรัทธาต่อสิ่งใด

สิ่งหนึ่งอย่างมั่นคง มีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งที่ตนยึดเหนี่ยวศรัทธาจนกระทั่งสัมผัสถึงจิตวิญญูณบริสุทธิ์ที่กระตุ้นเร้าภายในจิตใจ ซึ่งได้แก่ ความรัก การให้อภัย สันติสุขความอ่อนน้อมถ่อมตน เป็นต้น และดำเนินชีวิตตามจิตวิญญูณบริสุทธิ์นั้น ส่งผลให้บุคคลนั้นๆ เข้าใจความจริงแท้ของชีวิตอย่างลึกซึ้งมีแรงบันดาลใจเพื่อประโยชน์สุขของส่วนรวม

Fry (2003, pp. 693-727) กล่าวถึง ภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญูณรวมถึงผู้นำที่สอนหลักการที่ถูกต้อง การประยุกต์เทคนิคที่ช่วยกำกับดูแล ภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญูณจึงเป็นทฤษฎีสาเหตุตามรูปแบบ การจูงใจภายในประกอบด้วย วิสัยทัศน์ ความหวัง ความเชื่อและความรักซึ่งเห็นแก่ผู้อื่น ทฤษฎีในการทำงานและการอยู่รอดทางจิตวิญญูณ ดังนั้นภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญูณเปรียบเสมือนแม่แบบสำหรับการพัฒนาองค์การแห่งการเปลี่ยนแปลงให้สามารถพัฒนาในเชิงบวกอีกทั้งพัฒนาคุณภาพชีวิตมนุษย์ไม่เพียงแต่สามารถอยู่ร่วมกันแต่เป็นการเสริมสร้างประสิทธิภาพ ซึ่งเน้นเรื่องคุณธรรมความเข้มแข็ง และข้อผูกพันเชิงลึกของคนในองค์การ ทฤษฎีของภาวะผู้นำ เชิงจิตวิญญูณที่มีการพัฒนามาจากรูปแบบทฤษฎีแรงจูงใจภายในที่ประกอบด้วย วิสัยทัศน์ ความหวัง ความเชื่อและความรักซึ่งเห็นแก่ผู้อื่น ทฤษฎีของจิตวิญญูณในการทำงาน จิตวิญญูณและความอยู่รอดที่เกี่ยวกับการสื่อความหมายและสมาชิกภาพ ภาวะผู้นำ เชิงจิตวิญญูณเป็นความต้องการพื้นฐานของผู้นำ และผู้ตามเพื่อความอยู่รอดทางด้านจิตวิญญูณทำให้องค์การมีประสิทธิภาพ

กล่าวโดยสรุป ภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญูณเป็นคุณลักษณะพฤติกรรมหรือกระบวนการของผู้นำที่มีความเชื่อมั่นศรัทธาในคุณธรรม ความดีงามอย่างมั่นคง เป็นแบบอย่างในการนำความรักความเมตตาสู่การกระทำที่เป็นประโยชน์ต่อผู้อื่น จนกลายเป็นแรงบันดาลใจให้ผู้อื่นได้ค้นพบศักยภาพอันยิ่งใหญ่ที่ซ่อนอยู่ในตนเองและมีความมั่นคงอยู่กับการอุทิศตนเพื่อบรรลุเป้าหมายและคุณค่าที่แท้จริงของชีวิตที่เป็นเรื่องความดีงามความภาคภูมิใจในคุณค่าแห่งตนมากกว่าความสำเร็จในทางวัตถุหรือรูปธรรม

4. ผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล

ความหมายภาวะผู้นำเชิงดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา

วิโรจน์ สารรัตน์ (2556, หน้า 48) ได้กล่าวว่า ภาวะผู้นำเชิงดิจิทัลควรมีความทันสมัย (Modernization) รู้จักมองอนาคตอย่างมีวิสัยทัศน์ เห็นความสำคัญของเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (ICT) และมองอนาคตว่าเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารจะเป็นพื้นฐานสำคัญในการนำองค์กรไปสู่ความก้าวหน้าทันสมัยรองรับการเปลี่ยนแปลงในอนาคตได้อย่างรวดเร็ว

จิรพล สังข์โพธิ์ และคณะ (2560, หน้า 2) ได้กล่าวว่า ภาวะผู้นำในองค์กรยุคดิจิทัลต้องทำการเรียนรู้ มีการเปิดโอกาส มีการยอมรับและแสดงความคิดเห็นการให้รางวัลกับคนต่างยุคต่างสมัย ดังนั้นการเป็นผู้นำยุคดิจิทัลจำเป็นต้องเกิดการเปลี่ยนแปลงจากมิติทั้งหกเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างยั่งยืน

สุจรรยา ขาวสกุล และคณะ (2560, หน้า 142) ได้กล่าวว่า ผู้บริหารสถานศึกษาที่มีความสามารถตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงได้อย่างรวดเร็วสามารถบูรณาการเทคโนโลยีดิจิทัลเข้าไปในกระบวนการขององค์การมีภาวะผู้นำในด้านดิจิทัลเป็นผู้นำในด้าน ICT สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ อย่างเหมาะสมและเกิดประโยชน์อย่างสูงสุดต่อสถานศึกษา

ปณตนนท์ เกียรประภากุล (2561, หน้า 1994-2013) ได้กล่าวว่า ผู้บริหารสถานศึกษา ยุคดิจิทัลต้องเป็นผู้มีคุณลักษณะที่ดี มีความรู้ ความสามารถ ทักษะ สมรรถนะ มีคุณธรรมจริยธรรม ในการบริหารงานจะต้องมีการปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงในด้านต่างๆ ทั้งค่านิยม ความเชื่อ ประเพณี วัฒนธรรมตลอดจนการเปลี่ยนแปลงทาง ด้านนโยบาย สังคม เศรษฐกิจและเทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วและพัฒนาการจัดการศึกษาให้เป็นที่ยอมรับของครูและบุคลากรในสถานศึกษา ซึ่งมีอิทธิพลที่จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง พฤติกรรมในการปฏิบัติงานภายใต้ความไว้วางใจ ความร่วมมือ ความเชื่อมั่น ความศรัทธา อันจะส่งผลต่อการดำเนินงานในสถานศึกษาให้ บรรลุผลตามเป้าหมาย

รัตนา เหลืองงาม (2562, หน้า 30) ได้กล่าวว่า ผู้บริหารสถานศึกษาต้องทำการยอมรับและนำเทคโนโลยีเข้ามาเปลี่ยนแปลงในองค์กร มีการส่งเสริมและสนับสนุน และจัดหาสื่ออุปกรณ์ รวมถึงการใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยเพื่อให้ผู้เรียนเข้าถึงสื่อการเรียนรู้อย่างทั่วถึง เรียนรู้ทำความเข้าใจในเทคโนโลยีใหม่ๆ การใช้เทคโนโลยีในการสื่อสาร

เพื่อปฏิสัมพันธ์กับผู้ตาม โดยที่ผู้บริหารไม่จำเป็นต้องเป็นผู้เชี่ยวชาญทางเทคโนโลยี แต่รู้วิธีการทำงานร่วมกับเทคโนโลยีเพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่องค์กรตั้งไว้ ส่งเสริมสนับสนุนการใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยให้กับบุคลากร และสามารถนำไปใช้ในกระบวนการจัด การเรียนการสอนได้

ณัฐธัญญา พรพทุมชัยกิจ (2564, หน้า 50-64) ได้กล่าวว่า ผู้บริหารสถานศึกษาที่รับและนำเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารมาใช้ในการบริหารสถานศึกษาเพื่อเป็นการสร้างความพร้อมและตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นสามารถนำเอาเทคโนโลยีมาบูรณาการใช้กับกระบวนการปฏิบัติงานขององค์การเพื่อที่จะได้ขับเคลื่อนไปสู่ความสำเร็จ ผู้นำต้องแสดงศักยภาพพร้อมปรับเปลี่ยนอยู่เสมอ และมีความกล้าที่จะนำและเพิ่มขีดความสามารถในการทำงานได้เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อสถานศึกษา

สำหรับความสำคัญของผู้บริหารสถานศึกษา ยุคดิจิทัล ผู้บริหารสถานศึกษาถือเป็นปัจจัยสำคัญอย่างมากต่อสถานศึกษา เนื่องจากสถานศึกษาจะขับเคลื่อนได้ต้องอาศัยผู้บริหารสถานศึกษาเป็นผู้นำทาง เพื่อให้การปฏิบัติงานเป็นไปตามเป้าหมายที่สถานศึกษากำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล โดยมีนักการศึกษา และนักวิชาการหลายท่านได้แสดงความสำคัญของผู้บริหารสถานศึกษา ยุคดิจิทัล ดังต่อไปนี้

สมหมาย อ้าดอนกลอย (2556, หน้า 1-7) ได้กล่าวว่า ผู้บริหารสถานศึกษาจำเป็นต้องนำสถานศึกษาของตนเองเข้าสู่ศตวรรษที่ 21 และรับผิดชอบต่อผลการจัดการศึกษาในสถานศึกษาของ

ตนเองในด้านต่างๆ ดังนี้ 1) ปรับปรุงผลลัพธ์ของนักเรียนทุกคน 2) ริเริ่มการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ 3) สำรวจและสนับสนุนการใช้ ICT และ E-Learning 4) พัฒนาโรงเรียนให้เป็นชุมชนการเรียนรู้ 5) สร้างเครือข่ายเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้และความสำเร็จ 6) พัฒนาคนอื่นให้เป็นผู้นำ

วิจารณ์ พานิช (2558, หน้า 9-13) ได้กล่าวว่า ผู้บริหารต้องรับผิดชอบต่อผลงานคุณภาพของ Learning Outcome ที่ครบด้านของนักเรียน นักเรียนที่รับเข้าเรียนแล้วต้องช่วยให้เรียนจบและได้งานทำ ทำให้สถานศึกษาเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ของครู นักเรียน นักศึกษา ผู้บริหาร ผู้ปกครอง คนในพื้นที่ คือผู้บริหารสถานศึกษาต้องเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงต้องบริหารให้เกิด Transformative Education System คือ ระบบการศึกษาที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลง 3 อย่าง ได้แก่ 1) การเปลี่ยนแปลงการเรียนรู้ (Transformative Learning) 2) การเปลี่ยนแปลงหลักสูตร (Transformative Curriculum) 3) การเปลี่ยนแปลงการจัดการ (Transformative Management)

ศศิธรดา แพงไทย (2559, หน้า 7-11) ได้กล่าวว่า การปฏิบัติภารกิจของผู้บริหารสถานศึกษาให้ประสบความสำเร็จในยุคดิจิทัลและให้มีความสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมในยุคปัจจุบันที่เต็มไปด้วยเทคโนโลยีในการเชื่อมโยงข้อมูลครอบคลุมไปทั่วทุกภูมิภาคของโลก ผู้บริหารสถานศึกษาจำเป็นต้องแสดงบทบาทภาวะผู้นำอย่างเต็มที่มีกลยุทธ์และเทคนิคกระบวนการบริหารเพื่อจะนำพาสถานศึกษาไปสู่ความสำเร็จ

สุกัญญา แซ่มซ้อย (2561, หน้า 53) ได้กล่าวว่า การเปลี่ยนแปลงทางการศึกษาที่เกิดขึ้นทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งองค์กร และมีการเปลี่ยนแปลงอย่างยั่งยืนจนกลายเป็นวัฒนธรรมขององค์กรนั้น ผู้บริหารมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องทำการวินิจฉัยองค์กรหรือสถานศึกษาทั้งระบบ (Diagnosing) เพื่อให้ทราบสภาพที่แท้จริงหรือสาเหตุของปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นหรือมีอยู่ในองค์กรหรือสถานศึกษาเพื่อที่จะได้วางแผนและหาแนวทางหรือกิจกรรมเพื่อแก้ไขปัญหาหรือพัฒนาองค์กรให้มีความก้าวหน้าต่อไป

สุวิมล ทองจำรัส (2561, หน้า 604) ได้กล่าวว่า ผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 มีบทบาทสำคัญที่จะต้องปรับเปลี่ยนบทบาทจากการเป็นผู้ควบคุมมาเป็นผู้ที่วางแนวทางการปฏิบัติ งานของบุคลากร มีความเข้าใจในความหลากหลายทางวัฒนธรรมและการบริหารจัดการเชิงรุกยึดหลัก การมีส่วนร่วมปรับองค์กรให้เป็นองค์กรขนาดเล็กและมีโครงสร้างแนวราบ และเสริมสร้างการมีส่วนร่วมทางการศึกษาดังนั้นผู้นำองค์กรในศตวรรษที่ 21 จึงต้องมีการแสวงหาความรู้ทั้งเชิงทฤษฎี การปฏิบัติ และประสบการณ์ มีจิตเชิงสร้างสรรค์ มีเจตคติที่ดีและเป็นบุคคลที่มีวิสัยทัศน์ มีความคาดหวังสูงที่มุ่ง สร้างความสำเร็จของงานตลอดจนพัฒนาสถานศึกษาให้เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ และสร้างสถานศึกษาให้เป็นองค์กรนวัตกรรมยุคใหม่

ทิพวรรณ ล้วนปสิทธ์สกุล (2562, หน้า 124) ได้กล่าวว่า ผู้บริหารจำเป็นต้องมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเทคโนโลยีการสื่อสารและ

เทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ เพื่อให้สามารถที่จะเลือก ใช้กับการบริหารสถานศึกษาได้อย่างเหมาะสมคุ้มค่า และเพียงพอต่อการใช้งาน ผู้บริหารสถานศึกษา จะต้องแสดงศักยภาพทางด้านการบริหารและจัดสภาพแวดล้อมต่างๆ ของสถานศึกษาให้มีความทันสมัยเหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีต่างๆ ที่เกิดขึ้น ซึ่งนอกจากจะมีผลต่อภาพลักษณ์ของสถานศึกษาในชุมชนแล้วยังจะทำให้สถานศึกษาเป็นที่ไว้วางใจของชุมชนในการจัดการศึกษาที่มีคุณภาพได้อย่างยั่งยืน

สรุปได้ว่า ผู้บริหารสถานศึกษาถือเป็นปัจจัยสำคัญอย่างมากต่อสถานศึกษา เนื่องจากสถานศึกษาจะขับเคลื่อนได้ต้องอาศัยผู้บริหารสถานศึกษาเป็นผู้นำทางดิจิทัล เพื่อให้การปฏิบัติงานเป็นไปตามเป้าหมายที่สถานศึกษากำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล โดยนำเอาระบบดิจิทัลมาใช้ในการบริหารงานวิชาการและการบริหารงานอื่นๆ ในสถานศึกษาให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่สถานศึกษากำหนดไว้

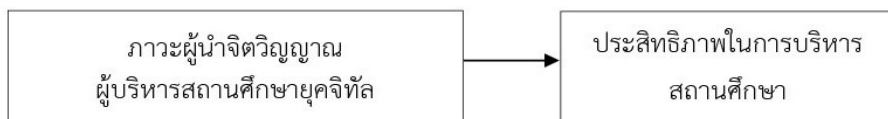
5. สรุป

จากการเปลี่ยนแปลงของสิ่งแวดล้อมบริบทของสังคมที่กระทบต่อสถานศึกษาภาวะผู้นำทางจิตวิญญาณของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ มีการวางแผนการขับเคลื่อนสถานศึกษาไปพร้อมกันกับการใช้เทคโนโลยี ความสามารถในการคิดวิเคราะห์และเชื่อมโยง และนำองค์ความรู้ด้านไอซีทีมาช่วย

พัฒนาองค์กร ส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีอย่างกว้างขวางเพื่อการใช้สื่อเทคโนโลยีเชิงระบบให้บรรลุตามวิสัยทัศน์ อำนวยความสะดวกด้วยเทคโนโลยีที่หลากหลายเพื่อนำไปสู่การสร้างนวัตกรรมการบริหารสถานศึกษา ซึ่งจะนำมาสู่ความร่วมมือในการส่งเสริมการเรียนรู้ร่วมกัน ความทุ่มเททั้งแรงกาย แรงใจ กับการดำเนินการต่างๆ เพื่อบรรลุผลตามเป้าหมายอันเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม

6. องค์ความรู้ที่ได้รับ

การบริหารสถานศึกษาให้ประสบความสำเร็จอย่างมีความสุข ผู้บริหารสถานศึกษาต้องพัฒนาตนเองให้เป็นผู้ที่มีจิตวิญญาณและอุดมการณ์สามารถใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการบริหารโดยคำนึงถึงองค์ประกอบที่สำคัญ คือ การมีวิสัยทัศน์ การสร้างความหวัง ความศรัทธาสติปัญญา การจัดการด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและเสริมสร้างประสบการณ์ในการนำไปประยุกต์ใช้บริหารสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพ เพื่อให้มีภาพลักษณ์ที่ดีและได้รับการยอมรับจากทุกภาคส่วน ให้เป็นผู้นำที่มีจริยธรรมทางวิชาการและเป็นผู้นำด้านเทคโนโลยี เมื่อผู้บริหารทำได้ตามหลักการแนวปฏิบัติดังที่กล่าวมา ภาวะผู้นำทางจิตวิญญาณของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัลจะเป็นแนวทางในการพัฒนาการศึกษาของไทยในอนาคตเกิดดุลยภาพเป็นพลังภายในที่จะกระตุ้นให้บุคลากรทำงานตามที่ได้ตั้งเป้าหมายไว้ให้สำเร็จได้แม้จะเผชิญกับปัญหาและอุปสรรคใดๆ ก็ตามสามารถสรุปตามได้ดังนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้รับ

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ กรมวิชาการ. (2544). *พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545*. กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.
- จิรพล สังข์โพธิ์ และคณะ. (2560). *ภาวะผู้นำในการบริหารองค์กรยุคดิจิทัล กรณีศึกษา: องค์กรไอที และองค์กรที่เกี่ยวข้องกับไอทีในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล*. เข้าถึงได้จาก <http://cio.citutu.ac.th/cio2017/?p=410>
- ณัฐธัญญา พรปทุมชัยกิจ. (2564). ภาวะผู้นำยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาศรีสะเกษ ยโสธร. *วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ*, 15(2), 50-64.
- ทิพวรรณ ล้วนปลื้มสกุล. (2562). *คุณลักษณะผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่สอดคล้องกับเป้าหมายการศึกษาของนโยบายไทยแลนด์ 4.0*. (วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- นพพล ศุภวิทยาเจริญกุล. (2560). *ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 1*. (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต). สกลนคร: มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- ปณตนนท์ เถียรประภากุล. (2561). ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคการศึกษา 4.0. *วารสารคณะมนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปะ*, 11(2), 1994-2013.
- พงศ์เทพ สุธีรัฐภูมิ. (2552). *การจัดการระบบสุขภาพ*. เข้าถึงได้จาก <http://www.oknation.net/blog/pongtheeps/>
- พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมมจิตโต). (2549). *พุทธวิธีบริหาร*. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พัชนี สมกำลัง และยุทธชัย ไชยสิทธิ์. (2555). แนวคิดความเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณ: การประยุกต์ใช้ในวิชาชีพพยาบาล. *วารสารสภาการพยาบาล*, 27(4), 16-25.

- เพ็ญภา ศรีแปลก. (2563). การศึกษาภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระแก้ว. (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต). จันทบุรี: มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี.
- รัตติกรณ์ จงวิศาล. (2556). ภาวะผู้นำ ทฤษฎี การวิจัย และแนวทางสู่การพัฒนา. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- รัตนา เหลืองงาม. (2562). ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 1. (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต). จันทบุรี: มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี.
- วิจารณ์ พานิช. (2558). วิธีสร้างการเรียนรู้เพื่อศิษย์ ในศตวรรษที่ 21. วารสารนวัตกรรมการเรียนรู้, 1(2), 9-13.
- วิโรจน์ สารรัตน์. (2556). กระบวนทัศน์ใหม่ทางการศึกษากรณีทัศนะต่อการศึกษาศตวรรษที่ 21. กรุงเทพฯ: ทิพย์วิสุทธิ.
- ศศิธรา แสงไทย. (2559). บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21. วารสารวิทยาลัยบัณฑิตเอเชีย, 6(1), 7-11.
- สมหมาย อ่าดอนกลอย. (2556). บทบาทผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21. วารสารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม, 7(1), 1-7.
- สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักงานกฤษฎามนตรี. (2565). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566-2570). กรุงเทพฯ: สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- สุกัญญา แซ่มซ้อย. (2561). การบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุจรรยา ขาวสกุล และคณะ. (2560). ผู้บริหารสถานศึกษายุคดิจิทัล. การประชุมวิชาการและการนำเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ ครุศาสตร์วิจัย คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง ครั้งที่ 3, 29 กรกฎาคม 2560, (หน้า 136-148). ลำปาง: มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง.
- สุวิมล ทองจำรัส. (2561). ผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21. การประชุมวิชาการเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ ครั้งที่ 2 Graduate School Conference 2018, 30 พฤศจิกายน 2561, (หน้า 603-610). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.
- หยาดทิพย์ ชีซอง. (2564). ปัจจัยภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการจัดการเรียนรู้ของครูผู้สอนในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร. วารสารการบริหารการศึกษาและภาวะผู้นำ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร, 9(36), 165-175.

- Draft, R. L. (2005). *The leadership experience*. (3rd ed.). Mason, OH: Thomson South Western.
- Fry, W. (2003). Toward a theory of spiritual leadership. *The Leadership Quarterly*, 14(6), 693-727.
- Likert, S. (1961). *New patterns of management*. New York: McGraw-Hill.
- O'Leary, E. (2002). *10 minute guide to leadership*. (2nd ed.). Indianapolis, In: A Pearson Education.